

ustrojstvo Tomine Kronike), Bruna Kuntić-Makvić (dva referata: *Ivan Lucić i Toma Arhiđakon; Antički izvori u djelu Tome Arhiđakona*), Nikša Petrić (*Toma Arhiđakon i hvarska biskupija*), Olga Akimova (*Osobine interpretacije povijesne građe u Kronici Tome Arhiđakona*), Josip Stošić (*Značajnjske promjene svetišta splitske katedrale u XII. stoljeću i Toma Arhiđakon*), Joško Belamarić (*Zvornik splitske katedrale*) i Igor Fisković (*Toma Arhiđakon i sveti Arnir*).

Mirko Sardelić

Gradske marginalne skupine u Hrvatskoj kroz srednji vijek i ranomoderno doba, ur. Tomislav Popić, Biblioteka *Dies Historiae*, Zagreb, 2004., 135 str.

Studenti povijesti Hrvatskih studija okupljeni u Društvu "Ivan Lučić-Lucius" organizirali su 10. prosinca 2003. vrlo uspješan znanstveni kolokvij pod imenom *Gradske marginalne skupine u Hrvatskoj kroz srednji vijek i ranomoderno doba*. Nedugo potom, 2004. godine, Društvo je vlastitim entuzijazmom uspjelo objelodaniti istoimeni zbornik u kojemu je sadržano sedam radova, a uz njih je priloženo i kazalo osobnih imena.

U prvom članku *Koncept marginalnosti: društvena stvarnost ili sredstvo istraživanja na primjeru srednjovjekovnih komunalnih društava* (9.-19.), autor Damir Karbić raspravlja o razvoju i prihvaćanju koncepta marginalnosti, jednako u sociološkim i povijesnim istraživanjima kao i u medievističkoj literaturi. U članku se istražuju različiti pristupi problemu marginalnosti.

Zdenka Janeković Roemer u radu pod nazivom *Na margini ili u središtu društva? Razmišljanja o marginalnosti u srednjem vijeku u nekoliko primjera* (21.-40.) raspravlja o definiciji pojma marginalnosti u srednjem vijeku. Nabraja neke društvene skupine koje potpadaju pod definiciju marginalnosti, kao što su prosjaci, skitnice, gubavci, bludnice, itd. No ne zaustavlja se na uobičajenim marginaliziranim skupinama već spominje nekoliko razina definicije marginalnosti, ovisno o kriterijima i međudodnosima u različitim društvima.

U članku *Briga za pojedince i grupe na rubu društva u kasnosrednjovjekovnom Zadru* (41.-54.) autor Zoran Ladić govori o odnosu zadarskih građana prema marginaliziranoj skupini siromašnih u to doba. Izvori na kojima temelji svoj rad dolaze iz zadarskog arhiva, a većinom su oporuke zadarskih stanovnika. Dotiče se i problema oslobađanja robova, koje se u dalmatinskim komunama odvija od polovine 13. stoljeća do tridesetih godina 14. stoljeća.

Hrvoje Petrić se u radu *O marginalnim skupinama u kasnosrednjovjekovnom i ranonovovjekovnom pograničnom gradu: primjer Koprivnice* (55.-73.) bavi tim pitanjem u kontinentalnim gradovima u 16. i 17. stoljeću. Među ostalim, autor govori o marginalnim društvima u pograničnom gradu, a spominje hodočasnike, putnike, Rome, Židove, siromahe, te govori i o osuđivanim oblicima seksualnog ponašanja.

Marija Karbić u radu *Nezakonita djeca i konkubine u gradskim naseljima srednjovjekovne Slavonije – marginalci ili ne?* (75.-88.) obrađuje dvije marginalne skupine, konkubine i nezakonitu djecu. Povezuje te dvije grupe budući da su nezakonita djeca bila produkt nezakonitih seksualnih veza. Autorica se u istraživanju koristila dvjema vrstama izvora; pravnim odredbama i dokumentima nastalim tijekom svakidašnjeg života, sudskim i posjedovnim spisima. Posebnu pozornost usmjeruje *Iločkom statutu*. Iz izvora autorica donosi zaključke o ograničenjima koja su pratila nezakonitu djecu. Nisu mogla biti zaređena za svećenike, niti članovi cehova, a prava nasljeđivanja bila su im ograničena. Za razliku od nezakonite djece,

konkubine nisu bile toliko ograničene, zapravo je konkubinat bio gledan kao brak bez papira. Autorica donosi brojne primjere u kojima se može zaključiti da konkubine nisu bile izložene smanjenju prava, iako konkubinat nije bio poželjan.

U radu *Prostitucija u kasnosrednjovjekovnom i renesansnom Dubrovniku* (89.-105.) Gordan Ravančić govori o marginalnoj skupini prostitutki u svagdašnjem životu Dubrovnika na temelju arhivskih dokumenata i literature. Smatra da je općenito prostitucija bila tolerirana, ali vrlo neprihvaćena i osuđivana u Dubrovniku tog doba. U 15. st. ta se situacija promijenila jer su počela suđenja prostitutkama upravo zbog njihova posla. Autor smatra da su te promjene u stajalištu nastale zbog očuvanja nekih tradicionalnih vrijednosti, u razdoblju kad su počele novosti i napredci toga doba prodirati i u dubrovačko društvo.

Sabine Florence Fabijanec u radu *Jesu li stranci marginalci? Razmatranje položaja stranaca u srednjovjekovnom društvu* (107.-127.) na početku daje etimološko objašnjenje pojmova stranac i marginalac. Podsjeća da je u to doba osjećaj nacionalnosti nepoznat, ali da dolazi do definicija skupine prema vjerskim, zemljopisnim i kulturnim značajkama. Kao prvu barijeru autorica spominje jezik te navodi primjere toga doba za svoje tvrdnje. Kao sljedeći razlog nerazumijevanja i distanciranosti navodi vjeru jer kao što kaže, to je bio jedan od razloga tolikoj netrpeljivosti i nasilju. Razlog za razlikovanje bili su i običaji, različite percepcije o pojmu što je «civilizirano» u različitim narodima. Doseljenike su sumnjičavo gledali jer su smatrali da su izvor neprilika, pogotovo ako su otišli iz svoga matičnoga kraja zbog političkih razloga. No, u mirnija vremena, kako kaže autorica, bilo je moguće postati građaninom npr. ženidbom s domaćom ženom ili stupanjem u javnu službu. Više faktora utječe na to hoće li stranac biti prihvaćen ili ne, uglavnom su to bili promjenjivi faktori u zajednici, politički, vjerski, običajni, itd.

Na koncu, možemo zaključiti da je ovaj zbornik radova od velike vrijednosti za sve one znanstvenike koji se bave ili namjeravaju istraživati razne aspekte marginalnosti u Hrvatskoj u kasnom srednjem i ranom novom vijeku. Zbornik je posebice važan zbog činjenice da je u hrvatskoj medievistici, pa i općenito u historiografiji, uz nekoliko izuzetaka ta problematika bila slabo zastupljena.

Vanja Skeledžija

Konjevrata i Mirlović Zagora – župe Šibenske biskupije. Zbornik radova znanstvenog skupa Sela šibenskog zaleđa župa Konjevrata i Mirlović Zagora u prošlosti, ur. Ante Gulin, Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2005., 642. str.

U studenom 2002. u Županijskom muzeju Šibenik održan je znanstveni skup pod naslovom Sela šibenskog zaleđa župa Konjevrata i Mirlović Zagora u prošlosti. U radu skupa sudjelovalo je 25 znanstvenika i predavača čija područja znanstvenog zanimanja sežu od biologije, preko arhitekture, do povijesti. Referati pak, sad utkani u opsežno izdanje, zrcale bogat znanstveni raspon: obrađuju raznolike teme vezane uz Konjevrata i Mirlović zagoru i propituju taj dio Hrvatske s mnogih motrišta, zahvaćajući u prošlost sve do najstarijih vremena. Knjiga se sastoji od 26 znanstvenih priloga razvrstanih u osam poglavlja. Cjeline